

Detaljni sadržaj

13

KORENI

Zagonetno sećanje. Gimnazija. Učenje grčkog. Prve slike Grčke. Zemlja ruševina. Večna smrt Grka. Prvo putovanje 1947: Grčka još postoji. Eshilov *Agamemnon*. Putovanje u Delfe. Napušteno svetilište. Podsmeh ruševina. Sahranjeni kipovi.

PLANINA ATOS. *Tri putovanja na Svetu Goru.*

21

I. UVOD. Mirisi Grčke. 1950: drugo putovanje u Grčku. Dolazak na Krf. Odlazak na planinu Atos. Refren drumova. Kratka poseta Meteorima. Predeo kao blaga Apokalipsa. Prljavština vekova. Prilazak planini Atos. *Agios Joanis*. Zora na Gori.

31

II. MONASI I MANASTIRI (1). Putovanje u jedno drugo vreme. *Kutlumisiju*. Noć, tišina i mačke. Duge kose i atoski svet. Susret s Panajotisom. Staze Atosa. *Vatoped*. Grad-manastir. O gostinskim salonima. Atoski monastički život: kinovitski i idioritmički. Atoski kalendar. Dani i noći na Atosu. Liturgije. Vrtoglavica knjiga. *Esfigmenu*. O vratima i o demonima. Jedan pastoralni i autarhični svet. Hleb na Atosu. *Hilandar*. Improvizovan prijem. Skitanje po zapadnoj obali. Tatijan Kučerenko: susret sa Apokalipsom. *Rusikon*. Boravak u svetoj Rusiji. Atoski pogrebni običaji. Razmišljanja o licima. Razmišljanja o jednoj knjizi.

55

III. MONASI I MANASTIRI (2). Mirisi Atosa. Šumovi Atosa. Uzbudljiva poseta manastiru *Ivironu*. Monasi i homoseksualnost. *Simonopetra*.

Fantastične građevine. Jedno čudo na Atosu. Monasi-vojnici. Razmišljanja o pravoslavnoj liturgiji. Nebo i pećina. Razmišljanja o poduhvatu Aleksandra Velikog i o vizantijskoj umetnosti. Jedna borbena mitologija: anđeli-vojnici i sveti ratnici. Vizant, odraz neba na ovoj zemlji. *Grigorijat* i *Dionisijat*. Kinovitski život. Kaluđeri seljaci. Narod radnika. Skit *svete Ane*. Zaposednuti kaluđer. Susret sa Hristosom. Veče kod isposnika Pahomija. Rumunski skit *Prodromos*. Čudesna dejstva ulja od pacova. *Velika Lavra*. Monastičko srce Atosa. Noćna gozba. Praznik svetog Atanasija. Obed u manastirskoj trpezariji. Isposnici i preci. Nova razmišljanja o vizantijskoj umetnosti. *Vodič za slikarstvo* Dionisija iz Furne. Anđeli, arhandeli i Tetramorf. Stvaranje Adama. *Dodekaorton*. Kako praviti slike i lak. Rukopis prstiju: ime Hrista. Razmišljanja o praznicima. Kult mošti. Drvo Pravoga krsta i kamenje s meseca.

87

IV. POSLEDNJI ANAHORETI. Kratka istorija atoskog pustinjaštva. Poseta isposniku Gavrilu. Čudna geografija. Kako se postaje isposnik. Razmišljanje o pustinjaštvu. Isposnici iz *Agios Vasilisa*. Lokalitet *Karulija*. Prvi susret s ocem Nikonom. Njegova isposnica. Njegove ispovesti. Život oca Nikona, Sankt Peterburg. Sara Bernar. Gurđijev. Njegov odlazak u Aziju. Anam. Kina. Krišnamurti. Povratak u Evropu. Boravak na Atosu. Razgovor o ruskoj Revoluciji. Lobanje i besmrtnost. Askeza i spoznaja. Kontinent Mu i *National Geographic Magazine*. Nikon i Filaret. Veliko Nikonovo putovanje. Razgovor o molitvi srcem. Noć u isposnici. Zbogom ocu Nikonu.

GRČKA ZEMLJA

109

V. DIGENISOVA SENKA. Prvi boravak na Kritu. Dani i noći Knososa. Plava palata. Kritska sreća. Akropolji Festos i Agija Trijada. Ostrvo-žena. Susret sa Artemidom. Jedno kritsko selo: Vori. Gostoljubivost Krita. Ukusi i mirisi sela. Srećni

lulalac. Antonio i njegov orao. *Krićanin* Pandelisa Prevelakisa. Herojski mitovi Krita. Kritska istorija i hrabrost. Leksika kritskog muškarca: *andrija*, *levendija*, *Palikari* i *filotimo*. Putovanje u Sfakiju. Još jedna kritska priča: Grčka i seljak. Noć u klancu Samarije. Žena, miraz i brak. Ponoviti svoje rođenje. Jedan lokalitet na istoku Krita: Lato. *Razgovor s Ikarom*. Lavirint, let, azur, pad.

135

VI. EPIDAUR I OSVIT POZORIŠTA.

Agamemnon u Atini. Na putu za Epidaur: vekovečnost grčkih imena. Jedan seoski praznik. *Persijanci* u Epidauru. Kserks i cvrčak. Razmišljanja o grčkom pozorištu. Mirisi i zvuci Epidaura. Grčka tragedija: strast, razum i kritičko razmišljanje. Rađanje glumca. *Theatron*: oko koje vidi i koje se vidi. Osvit grčkog pozorišta: obredne ceremonije i predstave. Rađanje gledaoca. Pozorište i grad. Pesnik građanin. Veliki preobražaj. Primer *Persijanaca*. Užas, sažaljenje i istorijsko razmišljanje. Istorija postaje sudbina. Epski pogled. Eshil i Anjštajn.

153

VII. ZLATO MIKENE. Pogrebne maske Mikene. Moć kraljeva i mrtvih. Ciklame Mikene. Jedna kiklopska tvrđava. Zlato, krv i purpur. Mikena i Knosos, dva suprotna sveta. Jedna pesma Jorgosa Seferisa: Orest i težina kamenja. Razmišljanja o materoubistvu. Ubiti svoju majku da bi se zasnovao novi poredak. Nastanak novoga bratstva. Braća po savezu. Orest, egzorcista ili futurolog?

161

VIII. KROZ ARKADIJU. Magija nekih grčkih reči. *Stiks* i *Niks*. Peristera, selo u Arkadiji. Šetnja do izvora Stiksa. Legenda o vodi donjega sveta. Lovac Leonidas. Spartanci i lakonizam. Mit i stvarnost Arkadije. Nepokorna provincija. Revolucija od 1821. Junaci nove Ilijade. Kratka istorija grčke Revolucije: turska okupacija. Dve Grčke. Helenizam senke. Klefatski rat. Građanski rat. Uplitanje stranaca. Jedno veče u taverni u Peristeri. Angeliki i klefatske pesme. Jedan grčki

par: majka i sin. Razmišljanja o jednom novom Edipu. Grčka i monarhija. Kralj, otac sve grčke dece. Monarhija, instrument i način stranih ingerencija. Otonsko razdoblje. Grčka, bavarska provincija. Povratak u Arkadiju i Peristeru. Slike i sećanja na Kolokotronisa, Starca iz Moreje. Angeliki i poslednje kleftske pesme: pesma ispred planina.

177

IX. PUTEVI LEGENDE. Nemeja. Grožđe na suncu i Heraklova krv. Grčke legende: ljudi pretvoreni u biljke i životinje. Priča o Mirmeki pretvorenoj u mrava. Priča o detetu pretvorenom u gekona. Mit i osvit struktura. Razgovor s jednim vinogradarom. Ruševine usred vinograda. Sunčev zastoj. Himna grčkoj zemlji. Sikelijanosova pesma. Kako je Hermes izumeo liru. Sunčevi konji. Pijaca u Feneji. Nomadsko taborište. Grozota religijskih gravira u Grčkoj. Kuća učitelja u Feneji. Arkadija i emigracija. Tišina i samoća Stimpala. Jedna retka bukolička slika Arkadije. Povodom jednog odlomka iz Pausanije: otupeli obredi. Grci i prinošenje žrtvi. Odnosi između ljudi i grčkih bogova. Ugovor između potpisnika. Jezik neba i poruke stvari. Semiologija božanskih znakova: naterati kamičke i ptice da govore. Dvosmislenost tih poruka. Jedna Pausanijina anegdota: izbor kralja u Argosu. Kralj, vuk i bik. Racionalno i iracionalno.

197

X. ANTIGONINI ČEMPRESI. Jedan jezik stariji od tri hiljade godina. Primer Kipra. Grčka i Grk: istovremeni opstanak kulture i jezika. Dva grčka deteta na žalu. Jedna kraba, jedna reč: *haropalevi*. Sećanje usana i sećanje ruku. Tvrđava Egostena. Mrtva poruka kamenja. Nosači i potpore kulture. Kapela svetoga Đorđa i Bogorodica *Glikofilusa*. Kako se posle rata putovalo u Grčkoj. Zelena autobuska čudovišta. Putnici i živina. himna *pitsiriku*. Kišno popodne u Tebi. Grčke kafane. Grčke mušterije. Čaše vode, klepsidre dosade. Slamnati šeširi i lakovane cipele. Jedan Edip našega doba. Druga strana mitova. Čobanin

na Kiteronu. Ulaz u Podzemni svet: grčka svest o nesvesnome. Povratak u Tebu. Ponovo, Antigona. Priča o Ismeni, njenoj neupoznatoj sestri. Odlomci *Ismeninog dnevnika: Dosada u Tebi – Ja sam Ismena – Kako će se stvari okončati – Antigonin grob.*

217

XI. MASLINOVA STABLA U DELFIMA.

Jezik proročanstava. Pupak sveta. Borba Apolona i Pitona: svetlost se rađa iz truleži. Proročanstva i igre reči. Krez i persijsko carstvo. Falant i vedro nebo. Sikelijanos i delfijska ideja. Predstave *Okovanog Prometeja* 1927. Jedan preuranjen pokušaj sveopšteg razumevanja. Silazak u dolinu Plistosa. Bujice. Vodenice. Hiljade višestoletnih maslinovih stabala. Himna maslinovom drvetu. Jedna Sofoklova pesma. Poslednje veče u Delfima. Večera u mlinu. Pogača ispod pepela. Vrtoglavica drveća.

GOLA OSTRVA

227

XII. VETROVI ARHIPELAGA. Brodovi za ostrva: ploveći egzodusi. Napomene o mom životu i mojim putovanjima. Jedan helenista marginalac koji putuje bez novca. Štiva o Grčkoj. Odlazak na ostrva. *Agones grames*, neplodne linije. Mračno naličje belih ostrva: egzil, tamnica, deportacija. Groblje brodova u Salamini. Barba Jorgos i njegova crvena barka. Napuštena sirena. Paluba jednog grčkog broda. Teritorija ostrvskog emigranta. Mirno more i burno more. Himna grčkim vetrovima. Svitanje na Egejskome moru. Lepota grčkih ostrva. Predeo i kuće po ljudskoj meri. Ostrvski prostor i ponovo nađena svetlost. Hipokrat i Aristotel, prvi urbanisti. Dvadeset vekova ekologije? Neponovljiv sklad.

243

XIII. BRODSKI DNEVNIK (1). Patmos. 1956/57. 1960: Pećina svetog Jovana. Razmišljanja o *Apokalipsi*. Legende o Patmosu. Turisti i ča-ča-ča. Prodavac sladoleda. Mazgar. Jedna nova

Antigona. 1961: *Hora* i kuće uglednih ljudi. Grafiti na kapeli Agios Vasilios. Obilazak ostrva: kafedžija svetih Anargija i Ezopove basne. Priča o pijancu. Ostrva oko Patmosa. Odlazak na Arki. Legende o Bogorodičinoj kapeli. Himna hobotnici, *oktapodaki*.

Serifos: 1963. Svedočanstva nekadašnjih putnika: jedno suvo stenovito ostrvo. Žabe na Serifosu: zašto nikad ne krekeću. Majke na Serifosu: kako dozivaju svoje derane. Selo u unutrašnjosti ostrva: Kalico. Dete crnih očiju i obrijane glave. Fokion Galanos, učitelj i hroničar Serifosa. Beda grčkih ostrva: *kako su rasla naša deca?* Dva odlomka iz Galanosove hronike: ruska okupacija Serifosa u XVIII veku. Radnička pobuna 1916.

257

XIV. BRODSKI DNEVNIK (2). Knjige i plovidba. Morekazi grčkog sećanja: Eshil, Sofokle, Herodot. Razmišljanja o Herodotu i *Otkrivanje antičkog sveta*. Nastanak etnologije i otkrivanje drugih ljudi. Velika promena izvedena Herodotovim pogledom: istovetnost ljudi ispod nesličnosti kultura. *Običaju, o kralju sveta!* Alonisos. Brodski dnevnik. Ostrvo. Njegovi zvuci. Barka barba Janisa. Mačke. Hronika drveća: tamariska, čičimak, dud. Kafanice. Luka. Luka. Hora. Okolna ostrvca: Kseronisi i njegovi napušteni rudnici, Skancura I njen srećni isposnik. Jura I njene divlje koze. Sećanje ostrva: Kos, Ios, Amorgos. Kaici nekad i sad. Pesnik mora: Fotis Kondoglu. Odlomci iz njegovih memoara: *Ajvali, moja otadžbina*. Brodovi i mornari u Ajvaliju. Nikos Kazancakis i Vasili Vasilikos: razmišljanja o ostrvima.

269

XV. PSARA. 1966. Psara: zaboravljeno ostrvo i tragična istorija. Svedočanstva nekadašnjih putnika. Homerovo *Golo ostrvo*. Dnevnik iz Psare. Telefonska kuća. Svetlost i zvuci. Kafanice. Grčko sećanje i Nezavisnost. Priča o Janisu S. Dete koje su podigli Turci i koje više ne prepoznaje majku. Ožiljak, osobeni znak i istina mitova. Selo. Kuće. Uličice. Izolovanost i neplodnost ostrva. Novi

stanovnici Psare. Ostaci katastrofe 1924. *Sećanje Žasoa*. Srećno ostrvo kojim upravljaju mudri starci. Pomorska škola. Brakovi na Psari. Izlet na sever ostrva. Jedan bedni zaselak. Tursko iskrcavanje 1984. Masakr i kraj Psare. Svedočanstvo jednog francuskog oficira. Panajotisova kafanica. Čovek uglađenoga govora. Ribolov. Ribar Spiros Janaras. Priča o francuskom oficiru izbeglom na Psaru. Gostoprimstvo ostrvljana. Jedna smrt na Psari. Pogrebni krici žena. Razmišljanja o obredima radovanja i smrti u Grčkoj. *Mirolozi Psare*.

289

XVI. SELO UKRAŠENO GRBOVIMA. „*Pišem vam iz jednog vilinskog sela.*“ Pirgi, na ostrvu Hiosu. Emporio, luka Pirgija. Veče kod Panajotisa sa lovcima na sundere. Diogen. Andreas Bukulijaras, Strarac s mora. Levantinska lica. Mimis, lovac na sipu i kirnju. Zašto i kako on pije. Kirnje i uzo. *Histe*, grebotine u Pirgiju. Selo sa grbovima. Mastiks i berba *mastike*. Boje Pirgija. Kafanice na trgu. Konobar kod Mihaelisa: rečnik čekanja. Razgovor s jednim profesorom i jednim seljakom. Tradicionalne pesme iz Pirgija: svadbene pesme, veridbene, žetvene, pesme o uskršnjem postu i uskršnje pesme. *Amanedes*. Kako naći dobre pevače u Pirgiju. Jedna improvizovana *amane*. Moje poslednje sećanje na Grčku.

DRUGA GRČKA

299

XVII. SUSRET S JEDNOM KNJIGOM. Solun. Fratri lazaristi. Pesnik Penzikis: vizantijski nadrealista. Pesnički frizerski salon. *Pouke o stvarima*: zadivljeni popis svakidašnjice. Penzikis i vizantijska umetnost. Povodom jedne ikone sa Sinajske gore. Pismo jednog grčkog prijatelja: „*U vreme Sofokla nije se verovalo manje, ni drugačije, ni u nešto drugo, nego u XII veku na Sinaju.*“ Helenizam i sećanje na Grčku. *Treći prsten Kostasa Tahcisa*. Likovi. Mit i svakodnevnica. Lanac za topljenje moderne Tragedije. Priča o jednom prevodu. Dopisivanje s autorom. Povodom tikvica s origanom. Pisano i usmeno. Jedna Grčka koja se otisnula.

309

XVIII. PESME I FIGURE IZ SENKE. *Rebetike.* Svet *rebetika*. Instrumenti, igra, teme. Nepriznata narodna muzika. Prvi susret s *rebetikama* i *zebekikom*. Jedna taverna na putu za Solun. Grčka otkriva svoje kompozitore i svoje *rebetike*. Narodske taverne. Istorija *rebetike*. Grčke četvrti gradova u Maloj Aziji. Razni tipovi buzukija. *Zeimbeki*. Njihovi običaji, nošnja i igre. Velike teme *rebetika*: zatvor, samoća, smrt, beda, taverna, vino i hašiš. Biljke i lirika lumpenproletarijata. Primeri *rebetika*: zatvor, ljubav, samoća. Zaveštanje jednog pušača hašiša.

Teatar senki *Karadžoz*. Marionete. Zaslun. Igra. Zvuci. Likovi. Opis *Karadžoza* što ga je dao izvođač *Molas*. Drugi likovi. Pozorište senki: osveta siromašnih i samoukih bogatima i učenicima. Narodska grčka istorija kroz pozorište senki. Anahronizam i bajkovitost. *Aleksandar Veliki*, *Sirena*, *Karadžoz* i *Prokleta zmija*. Preobražaji *Aleksandra Velikog*. Nova narodska kultura

325

XIX. PISATI NA GRČKOM. Novo pismo Prijatelja. Kuća u podnožju *Himeta*. Jezici u današnjoj Grčkoj. Intervju sa *Vasilisom Vasilikosom*. Pet „prstiju“ grčkoga jezika. Čist jezik. Borba za dimotski grčki. Leksička bogatstva grčkog jezika. Reči za svanuće. Reči za tamu. Pisati u Grčkoj: odabrati svoj jezik. Grčkost i grčka tradicija. Grci i sunce. Biti grčki pisac. Tendencije u savremenoj književnosti: dijaspora i stapanje. Drugdina i Unutrašnji prostor. Čudnovata istorija Grčke. Kolektivna psiha. Pesnici moderne Grčke: večiti *Argonauti*.

337

VRAĆANJA U GRČKU 1976–1982

Uvod. Povratak. Boravak na Kipru. Grčka lična karta.

263

SPISAK ILUSTRACIJA, MAPA I FOTOGRAFIJA U KNJIZI